

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

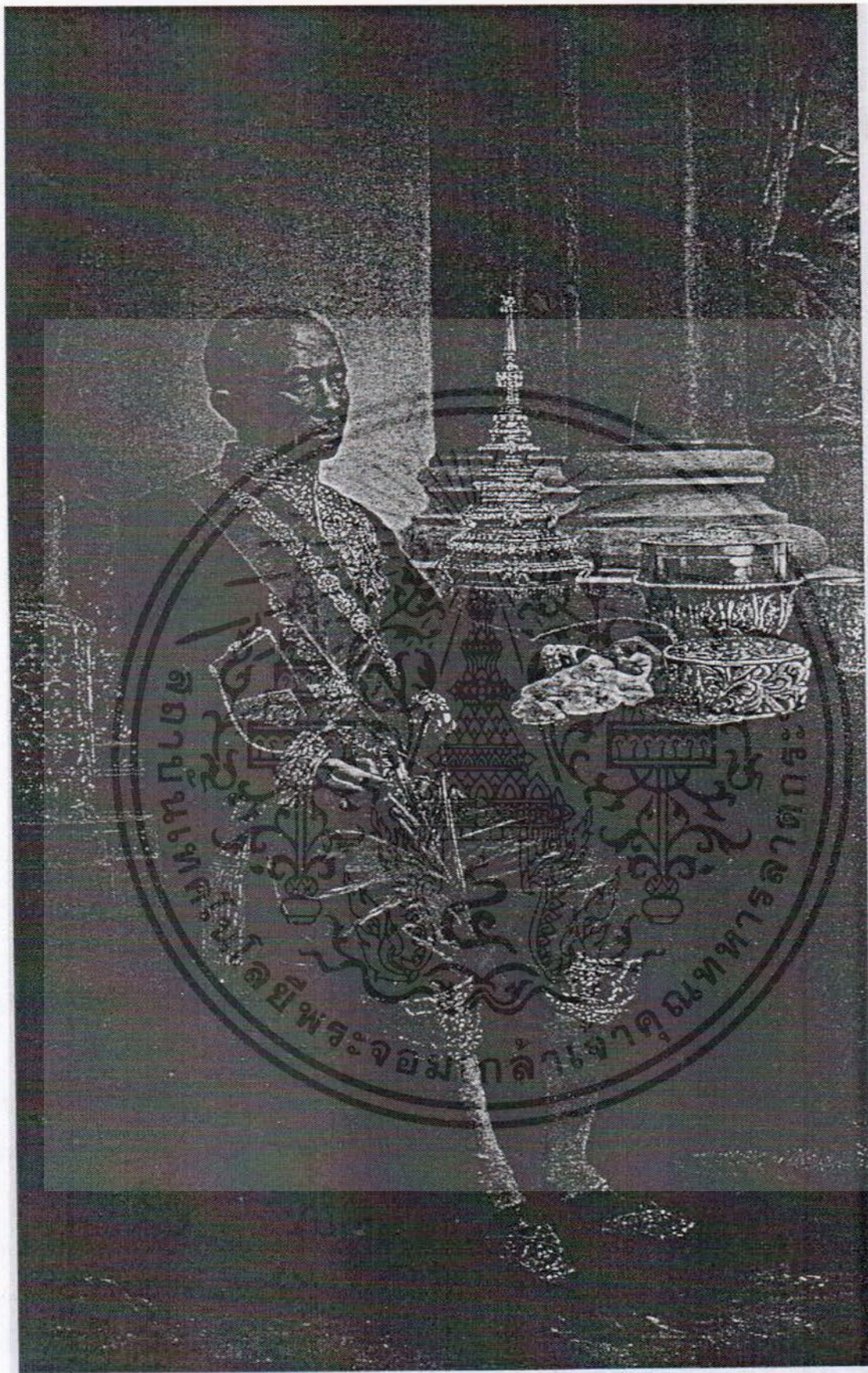

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อบทความ : พระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่มา: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
(พิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๕. หน้า
๑๑ - ๒๔

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เอกสารถือเป็นเอกสารถาวรที่สร้างขึ้นเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตเห็นนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่า (ภาพเขียนสีน้ำมันประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๕-๔๐ ขนาด ๒๗๐ x ๑๔๐ ซม. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ)

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกรณียกิจแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์นั้น แต่ละพระองค์ล้วนทรงปรีชาสามารถพิเศษในพระราชกิจเหมาะแก่สมัยเวลานั้น จำเดิมตั้งแต่พระปฐมกษัตริย์ได้ทรงปลูกฝังความมั่นคงให้แก่ราชอาณาจักรไทยแล้ว รัชกาลต่อมาก็ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองด้วยการสร้างสรรค์วัฒนธรรมทุก ๆ สาขา ทรงเชิดชูพระบรมพุทธานุชาสนาและสั่งสมความมั่งคั่งสมบูรณ์แก่ประเทศชาติสืบช่วงต่อกันโดยลำดับ ครั้นถึงสมัยที่ไทยต้องติดต่อกับโลกภายนอกก็ทรงดำเนินรัฐาภิบาลนโยบายสุขุมคมกริภาพ รักษาเอกราชของชาติมาได้โดยตลอด พร้อมกับทรงเร่งรัดสร้างความเจริญเช่นอารยชาติ เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน โดยทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพรหมวิหารธรรมอันเป็นธรรมของบิดา จึงเป็นการแสดงให้เห็นชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยเราทุกรัชกาลในพระบรมราชวงศ์นี้ได้ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นกษัตริย์ของชาติไทย รับทั้งผิดและชอบของประชาชนสมกับที่เคียดเรียกกันว่าพ่อเมืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

ประวัติศาสตร์ไทยเฉพาะรัชสมัย
แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ปกครองระหว่างพุทธศักราช ๒๓๙๔ -
๒๔๑๑ เป็นช่วงเวลาเพียง ๑๗ ปี เท่านั้น
ซึ่งเป็นเวลาที่จะต้องเปิดประเทศเผชิญกับ
อิทธิพลของโลกตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่
แผ่นดินไทยที่ไม่สามารถยับยั้งได้ ด้วยความ
มุ่งหมายจะหวังล่าอาณานิคมเป็นหลัก โดยที่
รอบประเทศไทยทางด้านตะวันตกประเทศ
อินเดียและพม่าได้สูญเสียอิสรภาพไปแล้ว
และด้านอินโดจีนตะวันออกได้ส่อเค้าของ
การถูกคุกคามชัดเจน ไทยเป็นประเทศเดียว
ที่จะต้องตั้งรับและรักษาอิสรภาพให้ดำรงไว้
ด้วยการดำเนินวิเทศব্যอย่างชาญฉลาด
สุขุมคัมภีรภาพ ประคองประเทศให้รอดพ้น
จากมหันตภัยได้ นั่นแสดงถึงพระปรีชาชาญ
แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
อย่างล้าลึกพระองค์ทรงเข้าพระทัยปัญหา
อย่างลึกซึ้ง ทรงเป็นนักปราชญ์ที่มองการณ์
อย่างกว้างไกล ก็เพราะด้วยทรงศึกษา
ภาษาอังกฤษอย่างแตกฉาน(เน้น)สื่อในการทำ
ความรู้จักแลเข้าใจโลกตะวันตก การได้
ศึกษาดำรงวิชาการสมัยใหม่ ทั้งวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยี ตลอดจนความเจริญแบบยุโรป
มาปฏิรูปสังคม การเมืองการปกครอง เป็น
การพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่อารยะ สร้าง
ความทัดเทียม และลดกระแสกดดันที่จะบีบ
คั้นให้ไทยเสียเปรียบลงได้ อย่างไรก็ตาม
บทนิพนธ์ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
จุลจักรพงษ์ทรงบันทึกไว้ในหนังสือเรื่อง

เจ้าชีวิต ความว่า...เมื่อทรงอ่านภาษาอังกฤษ
ได้แล้ว ก็ทรงทราบสถานการณ์ในโลกจาก
หนังสือภาษาอังกฤษที่ได้ทรงอ่าน จึงทรง
ทราบว่า ถ้าจะพยายามไล่ตามฝรั่งให้ทันใน
การก้าวหน้าแล้ว เราจะต้องพยายามทำให้ได้
ในเวลาเพียง ๑๐ ปี แต่ฝรั่งนั้น เขามีเวลา
ค่อย ๆ ทำกันมาตั้งหลายร้อยปีแล้ว...
พระราชดำรินี้ประจวบพระราชปณิธานที่ทรง
มุ่งหวังจะปฏิรูปประเทศให้ก้าวไกลไปสู่
ความเจริญอย่างตะวันตกแท้จริง เวลา ๑๗
ปีแห่งรัชสมัยที่ไม่ยาวนานนี้เป็นช่วง
ประวัติศาสตร์สำคัญที่สุดของชาติที่พลิกผัน
เจตนาของนักล่าอาณานิคมให้เกิดประโยชน์
แก่ชาติสูงสุด เป็นแนวทางการแก้ไขวิกฤต
กาลในรัชกาลต่อมา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการถวายพระราช
สมัญญานามว่า พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์
ไทย ด้วยพระปรีชาชาญที่ทรงชำชองในดารา
ศาสตร์อย่างเอก ประกาศเกียรติภูมิไปทั่ว
โลกเป็นศักดิ์ศรีของชาติที่ชาวยุโรปยกย่อง
สรรเสริญและให้ความสำคัญพระราชวงศ์
ไทย อย่างไรก็ตามด้วยพระราชกรณียกิจใน
การบำรุงวิชาการสมัยใหม่ อันเป็น
เทคโนโลยีหลายประการที่ทรงสร้างสรรค์ให้
บังเกิดขึ้นในแผ่นดิน มีความสำคัญที่ทำให้
ชาติไทยผ่านพ้นเหตุการณ์ที่เป็นภัยใหญ่
หลวงสืบมาถึงปัจจุบัน ทั้งเป็นประกายที่ทรง
จุดนำไว้ให้ชนรุ่นหลังเสริมสร้างสืบต่อ
ร่วมกันนำพาประเทศให้รุ่งโรจน์ทาง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย

เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่ขอสงวนสิทธิ์ในการนำไปเผยแพร่
และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชประวัติก่อนเสวยราชย์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้ามงกุฏ ทรงพระราชสมภพ ณ พระราชวังเดิม เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๔๗ เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงเสด็จเข้ามาประทับอยู่ในพระบรมหาราชวัง พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระชนมายุ ๕ พรรษา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีลงทรงเฉลิมพระนามเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฏสมมุติเทววงศ์วงศ์ศิวรภมร์ตรีษัฏดิยราชกุมาร

ในฐานะพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ประสูติแต่สมเด็จพระอัครมเหสี พระองค์คือ รัชทายาท ครั้นเมื่อถึงวาระการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินจากรัชกาลที่ ๒ เป็นรัชกาลที่ ๓ มีเหตุการณ์ชลอให้ทรงเข้ารับราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ ๔ ถือว่าเป็นโชคอันใหญ่หลวงแก่แผ่นดินไทยและชาวไทยทั้งชาติสืบมาถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์เดียวที่ทรงผนวชก่อนเสด็จถวญราชสมบัติ

เป็นเวลายาวนานถึง ๒๗ ปี ตลอดเวลาแห่งรัชสมัยของสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ด้วย สมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงพระประชวรหนักอยู่เพียง ๘ วัน และสวรรคตวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๖๕ มิได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่เจ้านายพระองค์ใด ที่ประชุมพระบรมวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่จึงปรึกษากษัตริย์สมบัติให้แก่ พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ที่ประสูติจากสมเด็จพระศรีสุลาลัย เจ้าจอมมารดาเรียบ พระสนม เนื่องจากทรงเข้มแข็งในราชการ มีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้ในราชกิจต่าง ๆ เป็นที่ศปรดปรานของสมเด็จพระบรมชนกนาถ ได้ว่าราชการต่างพระเนตรพระกรรณมาเป็นเวลานาน เชี่ยวชาญทั้งด้านการปกครองและการพาณิชย์ พระทัยกว้างขวางโอบอ้อมอารี ข้าราชการจงรักภักดีกว้างขวางเป็นที่สรรททาว่าปรีชาสามารถจะรักษาพระนครภายใน ป้องกันอริราชศัตรูภายนอกเมื่อเกิดสงครามได้ ขณะนั้นพระชนมายุ ๓๗ พรรษา เจริญพระชันษาสูงกว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฏ ๑๗ ปี เป็นเจ้านายที่เหมาะสมจะสืบราชสมบัติปกครองประเทศให้มั่นคงในระยะนั้น

ก่อนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะเสด็จสวรรคต ๑๓ วัน สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฏ ทรงพระผนวชตามราชประเพณี จำพรรษาอยู่มิ่วัดราชาธิวาส สมัยนั้นเรียกว่า วัดสมอราย เมื่อที่ประชุมพระบรมวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่เห็นควรถวายราชสมบัติแก่กรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สแกนไว้สำหรับการใช้จนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่หรือใช้เพื่อการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงแหล่งข้อมูลต้นฉบับ

อังกฤษและฮอลันดาเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เมื่อคริสต์ศตวรรษ ๒๓ อังกฤษ ยึดได้อินเดีย ได้เมืองมัทราส บอมเบย์และกัลกัตตา พ.ศ. ๒๓๒๕ อังกฤษ ได้มาเช่าเกาะหมากหรือปีนัง และในปี พ.ศ. ๒๓๖๒ ก็ได้สิงคโปร์ หมายความว่าอังกฤษ สามารถคุมดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกองทัพเรือของตนที่อินเดียและสิงคโปร์

ฝรั่งเศสคู่แข่งที่สำคัญของอังกฤษมุ่งมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. ๒๓๖๐ รัชสมัยนี้ อังกฤษเริ่มคุกคามไทยและพม่าอย่างสุขุม ฝรั่งเศสเริ่มแทรกซึมการเมือง ญวน ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อังกฤษต้องการดินแดนชายฝั่งทะเลตอนใต้ของพม่าเพื่อเป็นฐานเชื่อมอินเดียและสิงคโปร์ได้หาเหตุปะทะกับพม่า จนพม่าได้เสียดินแดนตอนล่างในปี พ.ศ. ๒๓๖๔ และทำสงครามยืดเยื้อต่อมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

อังกฤษเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่ประเทศไทย

ไทยได้รับผลกระทบจากอังกฤษ ๒ ด้าน ทางใต้เกี่ยวกับปัญหาแหลมมลายูไทรบุรีเมืองในอาณาเขตของไทย ได้ให้อังกฤษเช่าเกาะปีนัง ซึ่งอังกฤษตั้งกำลังกองทัพเรือคุ้มกันไว้มั่นคงแข็งแรง ด้านตะวันตก เมืองมะริดและตะนาวศรี เมืองท่าที่สำคัญทางการค้าเคยเป็นของไทยมาก่อน อังกฤษได้เข้ามาชวนไทยเป็นพันธมิตรร่วมทำสงครามกับพม่า แต่ก็มีพร้อมที่จะแสดงการเอาเปรียบไทย

ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามอังกฤษประสงค์จะทำการค้ากับไทย ได้ส่ง จอห์น ครอเฟิล เข้ามายังกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. ๒๓๖๕ รัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ขอเจรจาเปลี่ยนแปลงวิธีการค้าของไทยเพื่อประโยชน์ของตัวเอง ซึ่งไทยยังไม่ตกลง พม่าเสียเอกราชในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและใน พ.ศ. ๒๓๘๘ อังกฤษก็ได้ส่ง เฮนรี เบอร์นี เป็นทูตเข้ามาทำสัญญาทางการค้า ขณะนั้นไทยยังไม่มีใครรู้ภาษาอังกฤษ หนังสือสัญญาจึงต้องทำถึง ๔ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษา มลายู และ โปรตุเกส

กระแสการตื่นตัวที่จะเรียนรู้เรื่องฝรั่ง

การที่อังกฤษแสดงอิทธิพลและอำนาจให้ปรากฏในประเทศไทยและประเทศรอบบ้านได้สร้างความตื่นตัวในกลุ่มขุนนางและพระราชวงศ์ไทยให้มองเห็นความสำคัญ ของฝรั่ง และจับตาที่จะเรียนรู้ฝรั่งให้ลึกซึ้ง โดยประเมินจากจีนที่เคยเป็นที่ยอมรับความยิ่งใหญ่ในเอเชียยังไม่สามารถต้านทานอำนาจของฝรั่ง

ฝรั่งชุดแรกที่เข้ามาสู่แผ่นดินกรุงรัตนโกสินทร์คือ นายเบิร์ต ฮันเตอร์ ชาวอังกฤษ มีความรู้เรื่องการต่อเรือกำปั่น ฝรั่งชุดที่สองคือ บาทหลวงคาซอติก ชาวฝรั่งเศสชื่อปาลเลอร์ก็้ว มีความรู้สามารถสอนภาษาละติน วิชาดาราศาสตร์ ชุดต่อมาคือ มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชาวอเมริกันคือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อังกฤษและฮอลันดาเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ กลางพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เมื่อคริสต์ศตวรรษ ๒๓ อังกฤษ ยึดได้อินเดีย ได้เมืองมัทราส บอมเบย์และกัลกัตตา พ.ศ. ๒๓๒๘ อังกฤษ ได้มาเช่าเกาะหมากหรือปีนัง และในปี พ.ศ. ๒๓๖๒ ก็ได้สิงคโปร์ หมายความว่าอังกฤษ สามารถคุมดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกองทัพเรือของตนที่อินเดียและสิงคโปร์

ฝรั่งเศสคู่แข่งที่สำคัญของอังกฤษมุ่งมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. ๒๓๖๐ รัชสมัยนี้ อังกฤษเริ่มคุกคามไทยและพม่าอย่างสุขุม ฝรั่งเศสเริ่มแทรกซึมการเมืองญวน ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อังกฤษต้องการดินแดนชายฝั่งทะเลตอนใต้ของพม่าเพื่อเป็นฐานเชื่อมอินเดียและสิงคโปร์ได้หาเหตุปะทะกับพม่า จนพม่าได้เสียดินแดนตอนล่างในปี พ.ศ. ๒๓๖๔ และทำสงครามยืดเยื้อต่อมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

อังกฤษเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่ประเทศไทย

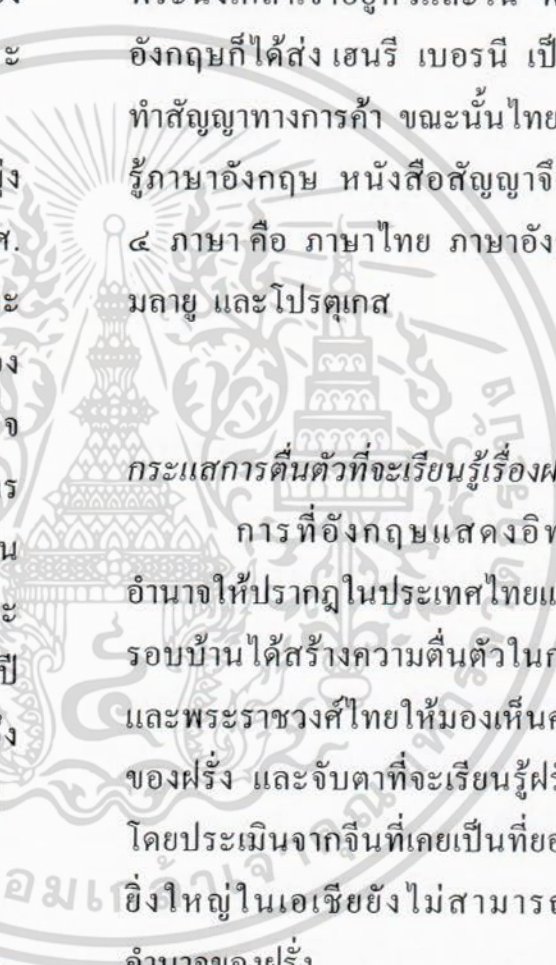
ไทยได้รับผลกระทบจากอังกฤษ ๒ ด้าน ทางใต้เกี่ยวกับปัญหาแหลมมลายูไทรบุรีเมืองในอาณาเขตของไทย ได้ให้อังกฤษเช่าเกาะปีนัง ซึ่งอังกฤษตั้งกำลังกองทัพเรือคุ้มกันไว้มั่นคงแข็งแรง ด้านตะวันตก เมืองมะริดและตะนาวศรี เมืองท่าที่สำคัญทางการค้าเคยเป็นของไทยมาก่อน อังกฤษได้เข้ามาชวนไทยเป็นพันธมิตรร่วมทำสงครามกับพม่า แต่ก็พร้อมที่จะแสดงการเอาเปรียบไทย

ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามอังกฤษประสงค์จะทำการค้ากับไทย ได้ส่ง จอห์น ครอบเฟิล เข้ามายังกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. ๒๓๖๕ รัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ขอเจรจาเปลี่ยนแปลงวิธีการค้าของไทยเพื่อประโยชน์ของตัวเอง ซึ่งไทยยังไม่ตกลงพม่าเสียเอกราชในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและใน พ.ศ. ๒๓๘๘ อังกฤษก็ได้ส่ง เฮนรี เบอร์นี เป็นทูตเข้ามาทำสัญญาทางการค้า ขณะนั้นไทยยังไม่มีใครรู้ภาษาอังกฤษ หนังสือสัญญาจึงต้องทำถึง ๔ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู และโปรตุเกส

กระแสการตื่นตัวที่จะเรียนรู้เรื่องฝรั่ง

การที่อังกฤษแสดงอิทธิพลและอำนาจให้ปรากฏในประเทศไทยและประเทศรอบบ้านได้สร้างความตื่นตัวในกลุ่มขุนนางและพระราชวงศ์ไทยให้มองเห็นความสำคัญของฝรั่ง และจับตาที่จะเรียนรู้ฝรั่งให้ลึกซึ้งโดยประเมินจากจีนที่เคยเป็นที่ยอมรับความยิ่งใหญ่ในเอเชียยังไม่สามารถต้านทานอำนาจของฝรั่ง

ฝรั่งชุดแรกที่เข้ามาสู่แผ่นดินกรุงรัตนโกสินทร์คือ นายเบิร์ต ฮันเตอร์ ชาวอังกฤษ มีความรู้เรื่องการต่อเรือกำปั่น ฝรั่งชุดที่สองคือ บาทหลวงคาซอติก ชาวฝรั่งเศสชื่อปาลเลอร์กัว มีความรู้สามารถสอนภาษาละติน วิชาดาราศาสตร์ ชุดต่อมาคือ มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชาวอเมริกันคือ

แดนบิช แบรคลีย์ หรือหมคบริดเลย์ นำความรู้ภาษาอังกฤษและวิชาการหลายอย่างเช่นการแพทย์ การเกษตร ช่างไม้ การพิมพ์ วิทยาศาสตร์ เครื่องจักรกลไฟฟ้า วิชาแร่ธาตุ พฤษศาสตร์ การผลิตคราม

กระแสนการตื่นตัวที่จะเรียนรู้ฝรั่ง เริ่มที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นประโยชน์ในวิทยาการต่อเรือกำปั่น แบบฝรั่ง โปรดให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) ต่อเรือให้มีประสิทธิภาพกว่า สำเภากิน ซึ่งเป็นการสนใจเฉพาะวิชาการที่จะนำพาให้เกิดผลผลิตอันจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ก่อให้มีการแปลตำราเกี่ยวกับวิชาแร่ธาตุ พฤษศาสตร์ ผลิตคราม แต่ยังมีได้มีการเรียนภาษาอังกฤษ หรือรับแนวคิดและวัฒนธรรมตะวันตก

ส่วนบุคคลที่พยายามเรียนรู้และเข้าใจ ฝรั่งในระดับสูงได้มุ่งศึกษาภาษาอังกฤษ สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาอังกฤษได้ คล่องแคล่ว ได้ศึกษาวิชาการต่าง ๆ ของ ตะวันตกอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ได้แก่ วิศวกรรม ภูมิศาสตร์ เจ้าฟ้าจุฑามณี และจหมื่น ไวยวรรณ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งจะมี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมิชชันนารีมาก

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยา ดำรงราชานุภาพ ทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง คติ ของฝรั่งเข้ามาเมืองไทย กล่าวความถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ ผู้ที่เข้าใจสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองใน

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขณะนั้นความตอนหนึ่งว่า ... ความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในเรื่องคติของ ชาวตะวันตกในประเทศนี้เกิดขึ้นเมื่อคริสต์ ศก ๑๘๔๒ เหตุด้วยอังกฤษเกิดรบกับจีน ครั้งแรก (The Firth Chinese War) ครั้งนั้น ที่ในเมืองไทยเชื่อคำจีนโดยมากกว่า จีนไม่ได้ แพ้ฝรั่ง เป็นแต่ยอมสัญญาซื้อรำคาญ มีไทย ที่เป็นชั้นสูงแต่ ๓ คนซึ่งเห็นว่าจีนแพ้ฝรั่ง และเชื่อว่ายุโรปจะออกมามีอำนาจทาง ประเทศตะวันออกในวันหน้า ๓ คนนั้นคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (King Mongkut) เวลานั้น ทรงผนวชอยู่ พระองค์ ๑ พระปิ่นเกล้า พระอนุชา (Younger Full Brother) ของพระจอมเกล้า พระองค์ ๑ เห็นว่าไทยควรจะชวนขวยหา ความรู้วิชาการอย่างฝรั่งให้รู้ไว้เพื่อบ้านเมือง จะต้องเกี่ยวข้องกับฝรั่งในวันหน้า พระจอม เก้าเป็นปราชญ์ชำนาญภาษาบาลีได้ทรง เรียนภาษาละตินจากสังฆราชปะละแก้วอยู่แต่ ก่อนแล้ว จึงเริ่มทรงเรียนภาษาอังกฤษกับ มิชชันนารีอเมริกันคนหนึ่งชื่อแคสเวล พระปิ่นเกล้านั้นก็ทรงเรียนภาษาอังกฤษจาก พวกมิชชันนารีอเมริกัน แต่พระองค์เองเป็น ตำแหน่งนายทหารอยู่ในสมัยนั้นพอพระ หฤทัยศึกษาตำราทหาร (มีตำราปืนใหญ่ พระปิ่นเกล้าทรงแปลจากภาษาอังกฤษแต่ สมัยนั้น ที่ยังปรากฏอยู่) ทางภาษาจึงทรง ทราบรู้พระจอมเกล้าไม่ได้ ส่วนสมเด็จพระ เจ้าพระยานั้นเพราะชอบวิชาต่อเรือจึงเอาเป็น ธุระต่อเรือกำปั่นรบ เรียนรู้ภาษาอังกฤษพอ พูดได้บ้างเล็กน้อย นอกจากทั้ง ๓ ก็กล่าว

มายังมีอีก ๒ คน คือกรมหลวงวงศาธิราชสนิท (ปู่ของเจ้าพระยาวงศานุประพัทธ์ เสนาบดีกระทรวงคมนาคม และหม่อมราชวงศ์สุวพรรณ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) ทรงศึกษาวิชาแพทย์อยู่แต่ก่อน จึงเริ่มศึกษาวิธีหมอฟันจากมิชชันนารีอเมริกัน กับนายโทมด อมาตยกุล เรียนวิชาแยกธาตุ (Chemistry) และวิชาเครื่องจักร (Machinery) แต่เรียนในภาษาไทยพูดฝรั่งไม่ได้ทั้ง ๕ นี้เป็นผู้ที่สมาคมและนิยมความรู้ของฝรั่งมาแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ การที่ส่งไทยไปเรียนวิชาในยุโรปก็ปรากฏว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาได้ส่งไปครั้งแรกเมื่อในแผ่นดินนั้นคน ๑ ให้ไปเรียนวิชาเดินเรือ ไปเรียนจนได้ประกาศนียบัตรเดินเรือทะเลได้กลับมารับราชการในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๔...

และหนังสือเรื่องเจ้าชีวิต ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กล่าวว่า... สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎทรงแสวงหาความรู้ในวิชาอื่น ๆ ถึงแม้จะทรงเป็นภิกษุก็ทรงมีพระสหายเป็นบาทหลวงราชาคณะคาทอลิก คือ บิชอป ปาลเลอกัวซ์ เพราะโบสถ์คริสต์ตั้งของท่านผู้นี้ อยู่ใกล้วัดสมอราย ท่านบิชอปพูดสอนภาษาละติน เจ้าฟ้ามงกุฎทรงสอนภาษาบาลีประทานแลกเปลี่ยนกันแล้วยังมีพระสหายเป็นมิชชันนารีอเมริกัน เช่นท่าน เจ. แคสเวลล์ (Rev. J. Casswell) ซึ่งพูดสอนภาษาอังกฤษ คริสต์ได้อย่างคล่องแคล่ว แต่เป็นโหวหารทางวรรณคดี ดูเหมือนว่าทรงเรียนมาได้จากการอ่านหนังสือ ไม่ใช่จากสนทนา...

เจ้าฟ้าวชิราวุธทรงเรียนภาษาอังกฤษอยู่กับ มร.แคสเวลล์ เป็นเวลา ๖ ปี จนทรงอ่านภาษาอังกฤษได้เข้าพระทัยอย่างดี และพระองค์เองทรงเขียนภาษาอังกฤษอย่างที่ดูออกจะแปลกอยู่บ้าง แต่กลับดูกระจุกกระจิมแบบคายดี แล้วยังมีเจ้านายพระองค์อื่น ๆ และขุนนางบางท่าน ก็โดยเสด็จเรียนภาษาอังกฤษบ้าง เช่น สมเด็จพระอนุชาจุฑาภรณ์ แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดมีความรู้ดีเท่าพระองค์ ต่อมาจึงทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินชาวเอเชียพระองค์แรกที่จะเข้าพระทัย คริสต์ และเขียนภาษาอังกฤษได้

ความรู้ภาษาอังกฤษนั่นเอง จะเป็นกุญแจเปิดประตูไปสู่ความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ คือ เริ่มทรงอ่านหนังสือว่าด้วยวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คำนวณ และดาราศาสตร์ อันเป็นวิชาซึ่งโปรดที่สุด

เสด็จขึ้นครองราชย์

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๕๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตได้ คริสต์เวณคืนแผ่นดินแก่เจ้านาย ข้าราชการและพระราชาคณะผู้ใหญ่ สถาปนาพระเจ้าแผ่นดินโปรดอนุญาตให้ตามใจที่ประชุมสุดแต่จะเห็นพร้อมเพรียงกันที่ประชุมมีมติให้อัญเชิญเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นพระชนมายุ ๔๖ พรรษา

หมายเหตุ: เนื้อหาในวงเล็บในย่อหน้านี้เป็นการเพิ่มเนื้อหาสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางทุกคนสวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้า ซึ่งอาจเป็นเสื้อที่ตัดเย็บด้วยผ้ามีสลินสีขาวหรือผ้าที่ดูดีกว่านี้

๒. การปฏิรูปที่นับว่าส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างใหญ่หลวงเห็นจะได้แก่ การว่าจ้างชาวยุโรปเข้ามาช่วยปรับปรุงงานราชการบ้านเมือง การปฏิรูปดังกล่าวนี้มีส่วนช่วยให้ประเทศได้มีโอกาสดติดต่อกับโลกภายนอก และยังผลให้มีการนำเอาความคิดตลอดจน สินค้าแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้ามาเผยแพร่

๓. การปฏิรูปอย่างแรกที่พระองค์กระทำในเวลานั้นและเป็นวิธทางที่ถูกต้องก็คือ ทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ออกมาขึ้นรับเสด็จฯ ขณะที่ขบวนของพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ผ่าน...พระองค์ไม่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนต้องหลบซ่อนตัวเวลาที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินผ่าน แต่ทรงเปิดโอกาสให้ทุกคนปรากฏตัวอย่างเปิดเผยด้วยกริยาอาการที่แสดงถึงความอ่อนน้อม...

การสร้างสรรค

๑. พระองค์ทรงริเริ่มให้มีการสร้างถนนขึ้นเป็นครั้งแรก ทรงสนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขึ้น ด้วยเหตุผลที่ทรงมีพระทัยฝักใฝ่การอ่านอย่างสูง ก่อนหน้านั้นจำนวนผู้ที่อ่านหนังสือออกยังมีอยู่ไม่มากนัก และผู้ที่เขียนหนังสือก็ยังมีจำนวนน้อยเข้าไปอีก เมื่อคหู่ข้าราชการระดับสูง ยังต้องจ้างอาลักษณ์ไว้คอยปฏิบัติหน้าที่แทน...

๒. พระเจ้าอยู่หัวยังทรงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ถวายฎีการ้องทุกข์ ด้วยการแขวน

กลองไว้ที่หน้าพระบรมมหาราชวัง...พระเจ้าอยู่หัวทรงไต่สวนเรื่องราวร้องทุกข์ด้วยพระองค์เอง

๓. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้ข้าราชการสำนักของพระองค์ได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะภาษาที่สองของประเทศในขณะนั้น ทรงรับสั่งให้มีการจัดหามิชชันนารี สตรีชาวอเมริกันเข้าไปทำการสอนวิชาภาษาอังกฤษและความรู้ทั่วไปแก่สตรีในราชสำนัก หลังจากที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ได้เพียง ๕ เดือน เหตุการณ์นี้ได้บันทึกไว้ในหนังสือบางกอกกาเลนเดอร์ ประจำปี พ.ศ.๒๕๐๒ ในหัวข้อบันทึกเหตุการณ์ที่น่าสนใจประจำปี

วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๓๘๔ เป็นวันที่ระลึกเนื่องในพระวริยะอุตสาหะของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ที่ ๑ แห่งกรุงสยาม ในการริเริ่มนำความรู้ภาษาอังกฤษเข้ามาเผยแพร่แก่สตรีสยามในราชสำนัก ระหว่างการประชุมมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ทั้ง ๓ คณะ ผัดเปลี่ยนกันเข้าไปสอนอาทิตย์ละ ๒ วัน ซึ่งแผนการดังกล่าวยังคงดำเนินสืบเนื่องมาตราบกระทั่งทุกวันนี้ แม้จะหยุดชะงักไปในช่วง ๓ ปีก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้ความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนาหรือวิทยาศาสตร์ ได้แพร่หลายออกไปสู่พระราชวงศ์ อันประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสำคัญอยู่มากมิใช่น้อย แล้วจะมีอะไรเล่าที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต

๒. พระเจ้าอยู่หัวยังทรงเปิดโอกาสให้ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเทศได้มากเท่ากับการยกระดับฐานะของสตรีดังที่เป็นอยู่

...พ.ศ.๒๔๐๕ ทรงมีพระราชหัตถเลขา ส่วนพระองค์ถึงมิสซิสเลียวโนแวลส์...เข้ามารับหน้าที่สั่งสอนอบรมพระราชโอรสและพระราชธิดาในราชสำนัก...ปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความรู้ทั้งวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์และวรรณคดี

พระราชบุคลิกลักษณะ

หม่อมสมิธได้พรรณาพระราชบุคลิกลักษณะของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชหฤทัยที่ทรงผูกพันกับงานวิทยาศาสตร์ ควรแก่การรับฟังและนำเสนอใจอย่างยิ่ง

ลักษณะของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามที่มีผู้บรรยายไว้ นั้น พระองค์ทรงมีพระวรกายบอบบาง สูงปานกลาง พระฉวีค่อนข้างซีดขาว พระพักตร์ค่อนข้างขึงขัง ดวงพระเนตรด้าคม เคลื่อนไหวพระวรกายรวดเร็วและไม่ใคร่จะทรงอยู่นิ่ง พระโอบุชู้กว้างผิพรรณด้า มุมพระคอขลุ้ด้าหนึ่งตักอันเนื่องมาจากมีพระอาการอัมพาตที่พระพักตร์ ขณะพระชนมายุ ๒๕ พรรษา และไม่กลับเป็นปรกติอีกเลยนับแต่นั้น นักประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่า เป็นสาเหตุที่ทำให้พระพักตร์ของพระองค์ดูขึงขัง พระเจ้าอยู่หัวทรงสูญเสียพระทนต์หมดทั้งพระโอบุชู้ตั้งแต่ทรงมีพระชนมายุเพียง ๔๖ พรรษา ซึ่งถือเป็นความโชคร้ายที่มักก็จะเกิดขึ้นกับชาว

สยามในยุคนั้น และทรงสวมพระทนต์ทำด้วยไม้ฝาง ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งสีแดงเข้มที่บริเวณต้นพระหนุส่วนล่าง พระเจ้าอยู่หัวมีความจำเป็นเลิศและทรงเป็นนักพูดที่สามารถพระองค์ทรงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องใด ๆ ก็ตาม โดยมีได้ทรงเกรงกลัว และบ่อยครั้งที่เป็นเรื่องรุนแรง พระราชดำรัสของพระองค์ที่ตรัสกับผู้อื่นมีความจริงใจ เช่นเดียวกับที่ทรงจริงใจกับพระองค์เองและไม่ทรงลังเลพระทัยที่จะยอมรับข้อผิดพลาดที่พระองค์ทรงกระทำ พระองค์โปรดการโต้แย้งและในระหว่างการโต้แย้งก็จะทรงพระดำเนินขึ้น ๆ ลง ๆ โดยจะประทับหยุดยืนถูกรอบที่หมุนตัวกลับมาเพื่อทรงพิสูจนข้อโต้แย้งนั้น ๆ พระอารมณ์ของพระองค์เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และไม่เคยที่จะทรงลืมหือให้อภัยกับบุคคลที่มีข้อพิพาทกับพระองค์ได้โดยง่าย พระองค์ทรงห้วนไหวต่อคำสรรเสริญเยินยอ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยอย่างยิ่งในสิ่งประดิษฐ์เกี่ยวกับเครื่องจักรกลและเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ทุกประเภท และไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้พอพระทัยมากเท่ากับการได้เป็นเจ้าของหรือได้ทรงมีโอกาสใช้เครื่องมือเหล่านี้ เอกอัครราชทูตสยามที่ประจำการอยู่ที่ประเทศอังกฤษระหว่างปี พ.ศ.๒๔๐๐-๒๔๐๑ ถูกกำชับกำชาเป็นพิเศษให้จัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ ในการดูดาวรุ่นใหม่ล่าสุดและหนังสือเกี่ยวกับดาราศาสตร์เข้ามาจากประเทศอังกฤษ เวลาล่วงไปถึง ๑๐ ปี เครื่องมือเหล่านี้จึงได้มีโอกาสนำมาใช้เป็นครั้งแรกในคราวเกิด

สุริยุปราคาครั้งสำคัญ แต่ก็ไม่สามารถจัดหา กล้องดูไกลที่มีสมรรถภาพดีที่สุดมาใช้การได้ ทัน จากคำบอกเล่าของนักดาราศาสตร์ชาว ฝรั่งเศสผู้มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ กล่าวไว้ว่า เครื่องมือเครื่องใช้ทั้งของพระ เจ้าอยู่หัวและพระสมุหกลาโหมยังมีคุณภาพ ดีน้อยกว่าของพวกเขามากนัก...

เรื่องราวทุกเรื่องที่เราได้รับทราบ เกี่ยวกับพระราชประวัติของพระองค์ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ได้เป็นอย่างดี มีสเตอร์ลอบบิ้น มิชชันนารีชาว อเมริกันผู้หนึ่ง ได้กล่าวถึงพระองค์ไว้ว่า ทรง มีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดที่สุดในกลุ่มชน ชั้นสูงด้วยกัน พระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติ พระราชกรณียกิจอย่างผู้ที่ทรงงานหนัก... ทรง โปรดการเรียนรู้ด้วยพระองค์เองมาตลอด พระชนมชีพ และพระวินัยดังกล่าวนี้ได้เป็น สาเหตุที่นำไปสู่การเสด็จสวรรคตในบั้นปลาย..

พระเกียรติคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง เซอร์ จอห์น เบาริง ราชทูตอังกฤษผู้เข้ามาขอแก้ไขสนธิสัญญาทาง ไมตรี ได้กล่าววยกย่องสรรเสริญในการ เปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยกว่า

...พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงเป็นตัวอย่างแห่งพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงปรีชาสามารถในทางอักษรศาสตร์และ ปรัชญาศาสตร์ต่าง ๆ ของชาวตะวันตกทั้งหมด แต่เพราะเหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์นี้ทรงปรีชาเชิงวิชาการสมัยใหม่อย่าง เฉียบแหลมจนคนอื่น ๆ ตามพระองค์ไม่ทัน

จึงมีผู้เข้าใจในโครงการและพัฒนาการ ตลอดจนทางรัฐประศาสน์ของพระองค์ไม่ถึง ฉะนั้นขณะที่กรุงสยามเริ่มเปิดประตูค้าขายกับ ชาวต่างประเทศนั่นเองจึงเกิดอุปสรรคขึ้นบาง ประการแต่ถึงเช่นนั้นก็ดี จะทรงทอดอวย พระราชหฤทัยก็หาไม่ได้ คงดำเนินการ ก้าวหน้าแก่ประเทศสืบต่อมาเต็มพระสติ ปรีชาญาณ...

เหตุการณ์ในรัชกาล

เปิดประตูการค้า

อย่างไรก็ตาม ความหวังใจของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมี ต่อบ้านเมือง ตรีศฝักไว้ก่อนเสด็จสวรรคต เสมือนเป็นปัจฉิมวาจาว่า การศึกสงครามข้าง ญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่แต่ข้าง พวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดีอย่าให้เสียท่าแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาคิดจะเรียนเอาไว้ก็ ให้เอาอย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไป ที่เดียว เป็นความจริงขึ้นมาในต้นรัชกาล กล่าวคือ อังกฤษได้วางแผนใช้กำลัง กองทัพเรือเข้าบังคับให้ไทยเปิดประตูการค้า ดังที่เคยปฏิบัติแก่ประเทศอื่น ๆ ในเอเชียสำเร็จ มาแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยังทราบสถานการณ์ไว้แล้ว ทรงดำเนิน นโยบายทางการทูต หลีกเลียงการปะทะด้วย กำลัง ทรงยินยอมผ่อนปรนตามต้องการของ อังกฤษด้วยหลักการยอมเสียผลประโยชน์ ส่วนน้อยแลกเปลี่ยนกับเอกราชของชาติ ตกลง ทำสนธิสัญญากับอังกฤษเป็นชาติแรก ในการ นี้ต้องยินยอมให้ตั้งกงสุลและมีสิทธิสภาพนอก อาณาเขต คือ กงสุลสามารถตัดสินคดีบุคคล

ในบังคับของตนเอง ไม่ต้องขึ้นศาลไทย ยกเลิกระบบการค้าผูกขาดของพระคลังสินค้า เป็นการค้าอย่างเสรี เก็บภาษีสินค้าขาเข้าใน อัตราร้อยละสาม

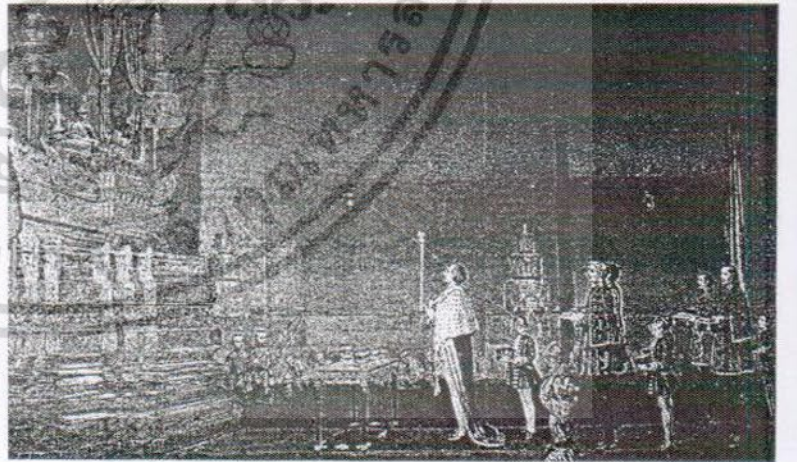
พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) และคณะราชทูตไทย ที่ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ (ภาพจากหนังสือพิมพ์ เดอะอีกลิสต์เดวท ลอนดอนนิวส์ ฉบับวันที่ ๕ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๕๗)

พ.ศ. ๒๔๐๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค) เป็นราชทูตไปเจริญไมตรียังราชสำนักพระราชินีวิกตอเรีย ประเทศอังกฤษ เป็นครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์

พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีพิพัฒน์รัตนโกษา (แพ บุนนาค) เป็นอัครราชทูตไปประเทศฝรั่งเศส

พระยามนตรีสุริยวงศ์(ชุ่ม บุนนาค) ราชทูตไทย สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย ณ พระราชวังวินเซอร์

เซอร์ จอห์น เบาว์ริง ราชทูตอังกฤษ เข้าเฝ้าฯ ถวายพระราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการ ของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘

พระปรีชาญาณในการต่างประเทศ

การทำสนธิสัญญากับอังกฤษครั้งนี้มีความสำคัญและจำเป็นแก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง ด้วยหากว่าถ้าไทยแข็งขึ้นคือตั้งยังดำเนินนโยบายปิดประเทศอีกต่อไป จะต้องถูกอังกฤษใช้กำลังบังคับ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่าการสงครามไม่เหมือนสมัยก่อนแล้ว เพราะได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการสงคราม มีความสำคัญมากกว่าตัวแม่ทัพอีก ดังเช่นตัวอย่างของสงครามระหว่างอังกฤษและพม่าซึ่งในที่สุดพม่าก็เป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยิน เนื่องจากยังยึดมั่นกับการสู้ระบบโบราณ เมื่อทำสนธิสัญญาแล้ว ทรงแต่งตั้งไปเจริญพระราชไมตรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.ศ.๒๔๑๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เซอร์ จอห์น เบาริง เป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม ฝ่ายไทยประจำยุโรปคนแรก เพื่อจัดปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ การสัมพันธไมตรีกับส่วนลักษณะตะวันตก ก็คือ การวางประเทศตะวันตกนี้ทำให้ทรงมีทรรศนะในการปกครองประเทศว่า พระมหากษัตริย์ควร

มีลักษณะผลมผลสานระหว่างพระมหากษัตริย์ตะวันตกและตะวันออก ลักษณะตะวันตกนั้นถือเป็นสิ่งประดับให้มีอารยธรรมยิ่งขึ้น พระองค์ประคองบิดา

การรักษาความมั่งคั่งของชาติ

เมื่อไทยได้รับการคุกคามจากอังกฤษ ด้วยการบังคับให้เปิดประตูการค้า ทำให้ไทยเสียเปรียบอังกฤษหลายประการ จึงทรงเร่งปรับปรุงการรักษาความมั่งคั่งภายในโปรดแต่งตั้งข้าหลวงข้าหลวงออกไปปักปันพระราชอาณาเขตร่วมกับข้าหลวงอังกฤษ เพื่อปักปันชายแดนด้านตะวันตก เมื่อทรงทราบว่ามีฝรั่งเศสกำลังทำแผนที่สำรวจดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง ทรงว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวยุโรปทำแผนที่พระราชอาณาจักรด้านตะวันออกบ้างทันที นอกจากนั้น พ.ศ.๒๔๑๐ ยังโปรดให้คณะทูตพิเศษไปประเทศฝรั่งเศสเพื่อเจรจา กำหนดดินแดนเขมรอันเป็นหัวเมืองประเทศราชของไทยขณะนั้น

ปรับปรุงกองทัพ

ทรงพัฒนากองทัพทั้งทัพบกและทัพเรือ ด้วยการจ้างนายทหารชาวยุโรปเข้ามาฝึกสอนวิชาแบบใหม่ โปรดฯ ให้ต่อเรือกลไฟ ใช้จักรเป็นเรือรบหลายลำ ความก้าวหน้าในวิชาการต่อเรืออันเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ครั้งนั้นได้เลื่องลือไปถึงประเทศญี่ปุ่น ได้มีการเจรจาซื้อ เรือหาญหักศัตรู และเรือต่อสู้ไฟริ ไปใช้ในสงครามภายในประเทศ

ประโยชน์ทางการค้า

การเปิดประตูการค้ากับตะวันตก แม้ไทยจะเสียเปรียบประเทศคู่ค้าบ้างก็ตาม แต่ได้บังเกิดผลดีแก่พระราชอาณาจักรอย่างรวดเร็วทันตา พ่อค้าต่างประเทศ เริ่มเข้ามาค้าขายในกรุงเทพฯ มากขึ้นกว่าปรกติ ภายใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่สงวนลิขสิทธิ์ไว้ และสงวนสิทธิ์ในเนื้อหา และสงวนลิขสิทธิ์ในภาพ และสงวนลิขสิทธิ์ในข้อความ

๑๕ เดือนนับแต่วันลงนามในสัญญา มีเรือสินค้าเข้ามาสู่กรุงเทพถึง ๑๐๓ ลำ และมีพ่อค้าในกรุงแต่งเรือออกไปค้าต่างประเทศ ๓๗ ลำ ซึ่งเป็นจำนวนมากไม่เคยปรากฏมาก่อน สินค้าไทยขายคล่อง เงินทองสะพัดเข้ามาในประเทศเป็นที่น่าพอใจ สินค้าทุกอย่างมีราคาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำเรือกรุงเทพคับคั่งด้วยเรือแพ จนต้องออกกฎหมายท้องน้ำควบคุมการเดินเรือใหญ่ในลำน้ำเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓

การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นต้นเหตุให้ประชากรในพระนครเพิ่มจำนวนมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ขยายพระนครไปทางทิศตะวันออก ได้ขุดคลองผดุงกรุงเกษมแล้วสร้างป้อมปึกกาขึ้นเป็นระยะ ๆ มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขึ้นหลายแห่ง เช่น ในพระนครสร้างถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง และถนนเฟื่องนคร ชานพระนครมีถนนตรง ได้แก่ ถนนพระราม ๔ ปัจจุบันถนนขวาง ได้แก่ ถนนสีลม การคมนาคมเชื่อมต่อกับต่างจังหวัดที่สำคัญได้แก่ การขุดคลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก

เทคโนโลยีในรัชสมัย

กิจการตามแบบเทคโนโลยีตะวันตกได้เกิดขึ้นในรัชสมัยหลายประการ เริ่มด้วยการรับชาวต่างประเทศมารับราชการ ทำหน้าที่ล่าม เป็นผู้แปลตำรา เป็นครูภักทการบกโปลิต เป็นนายเรือ นายช่างกลไฟ

กิจการอันเกิดมาจากเทคโนโลยีในรัชสมัยหลายอย่างใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ เช่น การออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา การตั้งโรงพยาบาลปณัติสิทธิการ การตั้งสุตภสถาน สร้างถนนแบบใหม่สำหรับใช้รถม้าวิ่ง สร้างตึกแบบฝรั่ง โรงสีไฟ สีข้าวเพื่อส่งเป็นสินค้าออก โรงเลื่อยจักร และอื่น ๆ อีกมาก

โรงพิมพ์หลวง

การสร้างโรงพิมพ์หลวง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประสงค์จะให้ราษฎรทั่วพระราชอาณาจักรได้รับความยุติธรรมจากการปกครอง ด้วยเกรงราษฎรจะได้รับความเดือนร้อนถูกเอารัดเอาเปรียบถูกข่มเหงจากผู้รู้กฎหมาย ทรงพระราชดำริว่าบ้านเมืองควรมีมาตรฐานของกฎหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ มิใช่กฎหมายที่ออกโดยเจ้าเมืองต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งเป็นผลร้ายแก่ราษฎร ประกอบกับเป็นระยะที่ติดต่อกับต่างประเทศกว้างขวาง ทั้งด้านการค้าและการดำเนินการตามสนธิสัญญาเบาริง ควรมีจะต้องมีการแจ้งข่าวความเป็นไปของบ้านเมืองให้ราษฎรรับทราบ ทั้งถึง จึงโปรดฯ ให้สร้างโรงพิมพ์หลวงภายในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๑ ขนานนามว่าโรงพิมพ์การ อยู่บริเวณพระที่นั่งภาณุมาศจรรย์ พิมพ์ประกาศต่าง ๆ กฎหมายแจ้งความ เรียกว่า หนังสือราชกิจจานุเบกษา แสดงนำพระราชหฤทัยที่ทรงคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน

นอกจากโรงพิมพ์หลวงแล้ว ทรงอนุญาตให้คณะมิชชันนารีดำเนินการพิมพ์

หนังสือเพื่อเผยแพร่ทั้งความรู้และข่าวสาร เป็นการริเริ่มปลูกฝังการอ่าน อันจะเป็นแนวทางนำไปสู่การแสวงหาความรู้

สร้างโรงกษาปณ์สิทธิการ

หลังจากที่ได้ทำสนธิสัญญาทางไมตรีและการค้ากับอังกฤษ มีประเทศอื่นๆ ตามมาคือ ฝรั่งเศส โปรตุเกส เดนมาร์ก สหรัฐอเมริกา ทำให้ระบบเงินตราขยายตัวมาก เดิมมีแต่เงินพดด้วงผลิตด้วยมือซึ่งไม่ทันต่อความต้องการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริจะเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรเพื่อผลิตได้รวดเร็วและสะดวกต่อการใช้ ทรงขอให้คณะทูตไทยที่ไปเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย ณ กรุงลอนดอน ติดต่อซื้อเครื่องจักรจากบริษัท เทเลอร์และชาลเลน โปรดฯ ให้สร้างโรงงานขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติ ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ.๒๔๐๓ พระราชทานนามว่า โรงกษาปณ์สิทธิการ ผลิตเป็นเหรียญราคาต่าง ๆ และได้วิวัฒนาการเป็นธนบัตรอีกด้วย

โรงกษาปณ์สิทธิการ ในพระบรมมหาราชวัง รัชกาลที่ ๔

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

การปกครอง

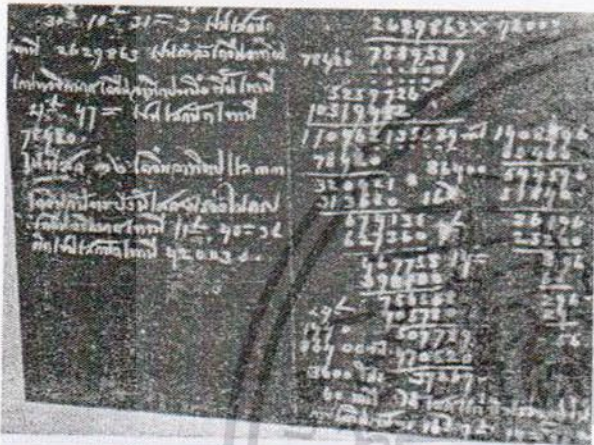
เป็นที่ประจักษ์ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีน้ำพระราชหฤทัยเป็นนักประชาธิปไตยอย่างน่าอัศจรรย์ ได้พระราชทานเสรีภาพในการนับถือศาสนา ถึงแม้ว่าจะทรงเป็นผู้สถาปนาคณะธรรมยุติกนิกาย ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติของคณะสงฆ์ให้บริสุทธิ์ตามพระธรรมวินัย เมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ได้มีประกาศว่าทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงแสดงพระราชปณิธานเกี่ยวกับเรื่องคณะ เรื่องนิกาย ไว้ชัดเจนว่า แลในที่ถูกเทียบเท่าในพระบาลีคัมภีร์พระวินัยสิกขาบทนั้น จะให้ท่านทั้งหลายรู้เห็นและเชื่อต้องกันพร้อมเหมือนกัน ก็เป็นอันยาก พระสงฆ์สองพวกนี้ปฏิบัติแปลกแตกต่างกันบ้างในหลวงก็ไม่ต้องห้าม ตามแต่ใจพระสงฆ์สองพวกนี้ปฏิบัติเพราะเป็นการปฏิบัติดีที่ไม่เป็นการทุจริต ไม่คิดไปด้วยการบาปหยาบช้า ไม่เกี่ยวข้องกับการแผ่นดิน

ในรัชกาลของพระองค์ได้ทรงบัญญัติกฎหมายขึ้นสำหรับปกครองพลเมืองเกือบ ๕๐๐ ฉบับ ทรงร่างด้วยพระองค์เอง บางครั้งสำนวนสนุกสนาน แม้บทบัญญัติที่เป็นข้อความบังคับให้ปฏิบัติจะสั้น ๆ แต่พระราชปรารภแสดงที่มาของกฎหมายเหล่านั้นมีข้อความยืดยาวชัดเจนเต็มไปด้วยมนุษยธรรม

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง

การรับวิชาการเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่เด็กขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า เช่น การถ่ายรูป การก่อสร้างและงานเครื่องจักรกลต่าง ๆ

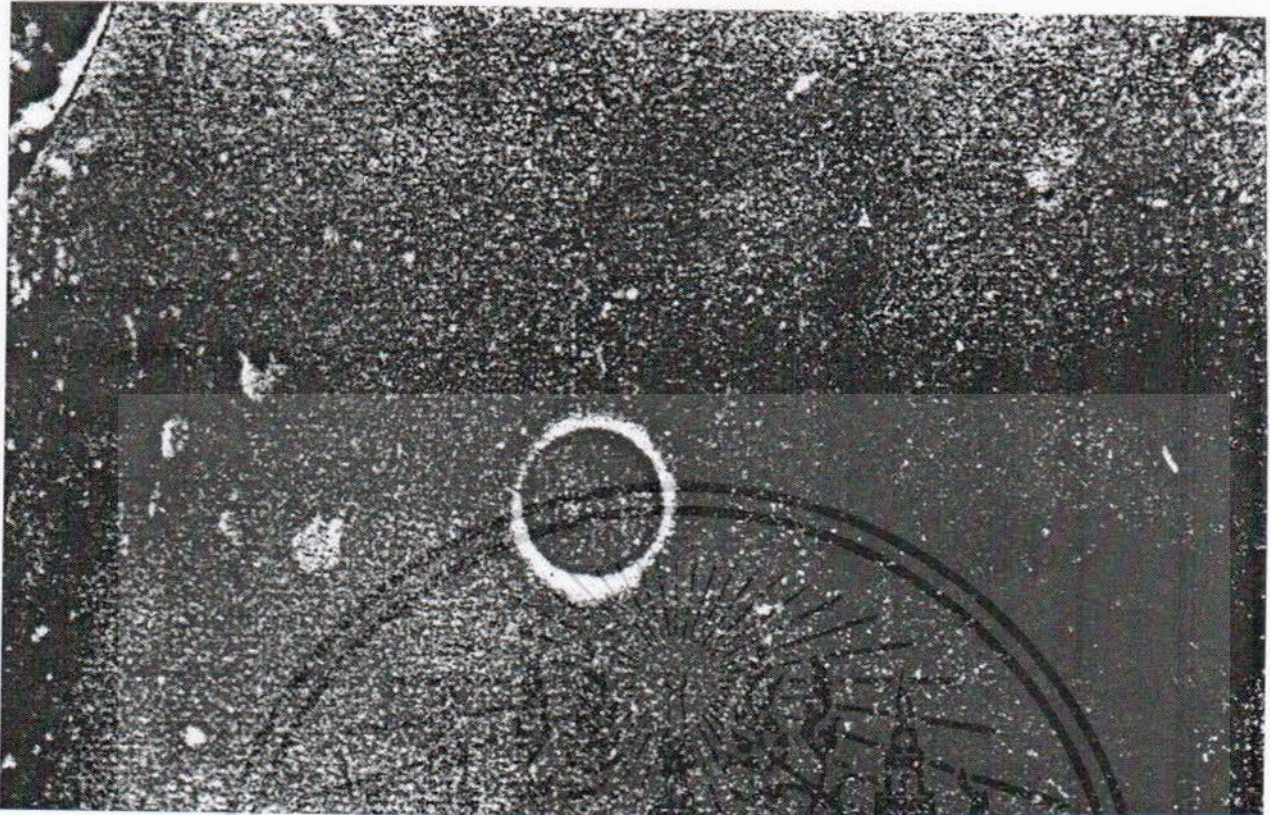

ภาพแสดงการคำนวณการเกิดสุริยุปราคา พ.ศ. ๒๔๑๑ (ภาพจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ)

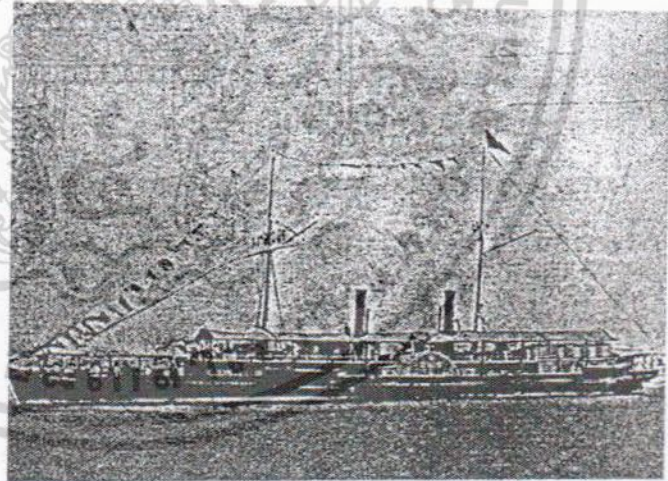
ที่ทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้า เมื่อเกิดดาวหางปีระกา พ.ศ. ๒๔๐๓ ทรงมีประกาศอธิบายถึงธรรมชาติของสุริยจักรวาล ซึ่งแจ่มมิให้ประชาชนตื่นกลัว และ

ยังทรงแนะนำอุบายป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ที่ประชาชนกลัว เช่นเกรงว่าปีนั้นจะเกิดความแห้งแล้งก็ให้รีบปลูกข้าวเบาแต่ต้นฤดู กลัวเกิดไข้ทรพิษระบาดก็ให้ไปปลูกฝัที่โรงหมอ และระวังการรักษาความสะอาดของบ้านเรือน พระปรีชาญาณที่สำคัญยิ่งในวิชาดาราศาสตร์คือ ทรงคำนวณทราบว่าเป็นปีมะโรง พ.ศ.๒๔๑๑ จะเกิดสุริยุปราคาหมดทั้งดวงในประเทศไทย ที่อำเภอห้วยกอ แขวงประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม เวลา ๑๐.๓๒ นาฬิกา เวลาดวงอาทิตย์มีคิมิดเต็มดวงจะกินเวลาถึง ๖ นาที ๔๖ วินาที ดังนั้นจึงได้ทรงเชิญ เซอร์แฮร์รี่ ออกเจ้าเมืองสิงคโปร์ และคณะนักดาราศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ไปดูสุริยุปราคาที่ห้วยกอ เหตุการณ์ได้เกิดตามที่ทรงคำนวณทุกประการ แต่การเสด็จครั้งนั้นทำให้ทรงประชวรด้วยโรคไข้จับสั่นอย่างแรงจนเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพถ่ายการเกิดสุริยุปราคาที่หัวกอ พ.ศ.๒๔๑๑ ถ่ายโดยขุนสุนทรสาทิศลักษณ์ (จิตร จิตราคณี๗) ช่างภาพหลวงของไทย
ภาพจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ลำแรก
นำเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรสุริยุปราคา พ.ศ.๒๔๑๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้